

26.11.2012

Dnro 680/4/11

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

AMPUMA-ASELUPATUTKINNAN ALOITTAMINEN

1 KANTELU

Kantelijat (A ja B) pyysivät kantelukirjoituksessa omasta ja poikansa C:n puolesta oikeusasiamiestä ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin poliisin virheellisenä pitämänsä menettelyn johdosta. Kantelijoiden mukaan heidän naapustossaan asunut D oli ollut syytteessä kantelijoihin kesäkuussa 2009 kohdistuneesta kotirauhan rikkomisesta ja laittomasta uhkauksesta. Maaliskuussa 2010 asiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä oli päädytty sovintoon ja rangaistusvaatimuksista oli luovuttu. D oli 8.5.2010 yöllä ampunut useita laukauksia kantelijoiden asuntoon, jolloin C:n silmään oli tullut pysyvä vamma. D oli sittemmin tuomittu alentuneesti syyntakeisena muun muassa tapon yrityksestä.

Kantelijat arvostelivat poliisia siitä, ettei D:n aselupiin ja aseisiin ollut puututtu, vaikka hän oli esitutkinnan ja syyttäjän mukaan kesäkuussa 2009 yrittänyt väkivalloin tunkeutua kantelijoiden kotiin ja uhannut ”hoidella” heidät ja hakea aseensa. Kun aseet oli jätetty D:lle, hän oli pystynyt toteuttamaan uhkauksensa.

---

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

A on myöhään illalla 12.6.2009 soittanut hätäkeskukseen ilmoittaen, että D metelöi oven takana, eikä suostu poistumaan. Poliisipartion saavuttua D oli jo poistunut paikalta ja häiriö lakannut. Partion tietoon ei ollut tullut, että D olisi uhannut väkivallalla tai ampuma-aseilla. D:llä on selvityksen mukaan ollut käytettävissään luvallisia ampuma-aseita, minkä kantelijat ovat tienneet.

Kanta-Hämeen poliisilaitoksella on 15.6.2009 kirjattu B:n 13.6.2009 internetin kautta tekemä rikosilmoitus kotirauhan rikkomisesta ja laittomasta uhkauksesta. Sen mukaan D oli 12.6.2009 uhannut aseella ampumisella sekä kirveen kanssa oven läpi tulemisella. Myös kantelijoiden asianajaja on tehnyt samasta asiasta rikosilmoituksen, joka on saapunut poliisilaitokselle 16.6.2009.

Kantelijat on kuultu asianomistajina 22.6.2009 ja D syylliseksi epäiltynä seuraavana päivänä. D kiisti syyllistyneensä asiassa rikoksiin. Esitutkinnassa on kuultu myös kahta todistajaa ja asia on siirretty syyteharkintaan 21.10.2009.

Esitutkinnan perusteella kihlakunnansyyttäjä on 21.1.2010 päivätyssä haastehakemuksessa vaatinut D:lle rangaistusta kotirauhan rikkomisesta ja laittomasta uhkauksesta. Viimeksi mainitun rikoksen teonkuvauksen mukaan D oli oikeudettomasti kantelijoiden kotirauhaa rikottuaan uhannut rikoksella kantelijoita olosuhteissa, että heillä oli ollut perusteltu syy omasta ja alaikäisen lapsensa puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan vakavassa vaarassa. D oli haastehakemuksen mukaan uhannut vetää kantelijoita turpaan ja "hoidella" heidät sekä uhannut hakevansa aseensa. Todisteluksi syyttäjä on nimennyt kantelijoiden henkilökohtaisen kuulemisen.

Käräjäoikeudessa asiaa on käsitelty 18.3.2010. Tuolloin syyttäjä on myös vaatinut kantelija A:lle ja hänen isälleen rangaistusta D:hen heinäkuussa 2008 kohdistuneesta laittomasta uhkauksesta. Käräjäoikeudessa asianosaiset ovat puolin ja toisin sopineet asiansa ja luopuneet rangaistusvaatimuksistaan ja syyttäjänkin luovuttua syytteistä käräjäoikeus on jättänyt jutut sillensä.

Puolitoista kuukautta tämän jälkeen eli 8.5.2010 D on ampunut kantelijoiden asunnon ulkopuolelta sisään haulikolla ainakin 12 kertaa ja pistoolilla ainakin kolme kertaa. Asunnossa ovat tuolloin olleet nukkumassa A, B ja C. Laukaukset ovat olleet hengenvaarallisia ja aiheuttaneet vakavan hengen ja terveyden vaaran. Yksi haulikonlaukauksista on osunut C:tä kasvoihin, ja hänen oikea silmänsä näkökyky on pysyvästi vammautunut. Käräjäoikeus on 25.1.2011 tuominnut D:n (muun muassa) alentuneesti syyntakeisena tehdystä tapon yrityksestä kolmen ja puolen vuoden vankeusrangaistukseen.

Käräjäoikeuden tuomiosta käy ilmi, että edellä kerrotun lisäksi D ja kantelijat ovat tehneet puolin ja toisin rikosilmoituksia toisistaan 13.6.2009–16.1.2010 tehdyiksi ilmoitetuista rikoksista. Näistä ilmoituksista yksi on kohdistunut D:hen: B:n mukaan D oli 16.1.2010 uhannut hänen ja A:n henkeä. Tässä asiassa kihlakunnansyyttäjä on 3.3.2010 ilmoittanut D:lle, ettei asiassa ole näyttöä rikoksesta eikä aihetta syyttäjän toimenpiteisiin.

3.2

Kannanotot

3.2.1

Lähtökohtia

Ampuma-aselain 67 §:ssä säädetään ampuma-aselupien peruuttamisesta. Sen mukaan ampuma-aseen, aseiden osien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten hankkimiseen tai hallussapitoon oikeuttava lupa voidaan peruuttaa muun muassa, jos:

- luvanhaltija on syyllistynyt väkivaltaista käyttäytymistä osoittavaan rikokseen, rikoslain 50 luvun 1-4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen tai muuhun rikokseen, joka osoittaa hänet sopimattomaksi hankkimaan tai pitämään hallussa ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia;
- luvanhaltija on syyllistynyt törkeään ampuma-aserikokseen, ampuma-aserikokseen tai ampuma-aserikkomukseen taikka muuhun ampuma-asetta käyttäen tehtyyn rangaistettavaan tekoon;
- luvanhaltija on rikkonut lupaehtoja tai muuten osoittanut piittaamattomuutta ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia koskevien säännösten noudattamisessa;
- luvanhaltijaa on hänen terveydentilansa taikka omaa tai toisen turvallisuutta vaarantavan elämäntapaansa tai käyttäytymisensä vuoksi pidettävä sopimattomana hankkimaan tai pitämään hallussa ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia;

Ampuma-aselain 92 §:n mukaan

Jos on perusteltu syy epäillä, että ampuma-asetta, aseosa, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia käytetään väärin, taikka jos niitä koskevan luvan peruuttaminen on pantu vireille, poliisin on viipymättä tehtävä päätös esineiden ottamisesta väliaikaisesti poliisin haltuun.

Poliisimiehen on otettava ampuma-ase, aseosa, patruunat ja erityisen vaaralliset ammukset pois niiden haltijalta, jos niiden väärinkäytön vaara on ilmeinen. Poliisimiehen on viipymättä ilmoitettava pois ottamisesta sen paikan poliisilaitokselle, jonka toimialueella esineet on otettu pois niiden haltijalta, tai luvanhaltijan kotikunnan poliisilaitokselle. Poliisin on 14 vuorokauden kuluessa esineiden pois ottamisesta ryhdyttävä toimenpiteisiin päätöksen tekemiseksi esineiden ottamisesta väliaikaisesti poliisin haltuun tai luovutettava pois otetut esineet takaisin niiden haltijalle.

Kantelijat ovat arvostelleet poliisia siitä, ettei poliisi ollut ryhtynyt toimenpiteisiin D:n ampuma-aseiden suhteen ennen kuin hän toukokuussa 2010 syyllistyi muun muassa edellä kerrottuun tapon yritykseen. Viime kädessä asiassa on kysymys valtion velvollisuudesta suojata jokaisen henkeä ja terveyttä. Toimiva ampuma-aseiden hallussapitokontrollo vähentää osaltaan ampuma-aseiden väärinkäyttöä.

Poliisin menettelyä tulee arvioida nimenomaan sen valossa, mitä poliisi tiesi tai mitä sen olisi pitänyt tietää asiaan vaikuttavista seikoista ennen toukokuuta 2010.

Korostan myös, että on erotettava ampuma-aselupien peruutus, aselupaharkinnan aloittaminen ja turvaamistoimenpiteenä tehtävä aseiden väliaikainen haltuunotto. Kahden viimeksi mainitun toimenpiteen edellytyksenä ei luonnollisestikaan ole se, että on todettu olevan varmaa tai edes todennäköistä, että luvan peruutusperuste on olemassa. Haltuunottoon riittää, että on perusteltu syy epäillä, että ampuma-asetta käytetään väärin, taikka jos sitä koskevan luvan peruuttaminen on pantu vireille.

Aseen väliaikaisen poisottamisen perusteena voi lain sanamuodon mukaan olla siis pelkästään se muodollinen peruste, että aseluvan peruuttamisasia on pantu vireille. Laissa ei kuitenkaan ole säädetty siitä, millä perusteilla luvan peruuttamismenettely voidaan tai on pantava vireille. Selvä on, että aselupaharkinnan vireillepanolle tulee olla asialliset perusteet, jotka ovat yhteydessä ampuma-aselain 67 §:ssä säädettyihin luvan peruuttamisen edellytyksiin.

3.2.2

Poliisin menettelyn arviointi

Tapahtumiin liittyy useita poliisimiehiä eri tehtävissä ja asian eri vaiheissa.

Ensiksi on mainittava poliisipartio, joka tuli A:n hätäpuhelun johdosta paikalle 12.6.2009. Tuon poliisipartion menettelyä ei käsitykseni mukaan ole tarpeen selvittää enempää, kun käytettävissäni olevan selvityksen mukaan tuolloin ei tullut esiin, että D olisi uhkaillut väkivallalla tai aseilla.

Seuraavaksi asia on siirtynyt tutkintayksikölle, kun B on tehnyt rikosilmoituksen. Rikosilmoituksen ja asianomistajien kuulustelujen myötä on viimeistään 22.6.2009 poliisin tietoon tullut se, että kantelijoiden mukaan D oli uhkaillut heitä ja uhannut tuolloin myös hakea aseensa. Seuraavana päivänä D oli kuulustelussa kertonut tapahtumista toisin ja kiistänyt syyllistyneensä asiassa rikoksiin.

En sinänsä pidä perusteettomana sitä selvityksissä esitettyä näkemystä, että todistajien kertomusten voi nähdä ainakin jossain määrin tukevan pikemminkin D:n versiota tapahtumista. Tosin

he eivät ole tehneet ainakaan välittömiä havaintoja tapahtumista. Kuitenkin riippumatta siitä, miten tutkintaa suorittavat poliisimiehet olivat arvioineet asiassa ilmi tulleita seikkoja, olisi käsitykseni mukaan ollut perusteltua, että he olisivat viipymättä välittäneet tiedon esitutkinnasta niille henkilöille, jotka poliisilaitoksella vastaavat aseluvista. Nyt tieto on mennyt ylikonstaapelille vasta 10.2.2010 eli lähes kahdeksan kuukautta tapahtumien jälkeen. Tätä ennen hän ei luonnollisesti ole voinut ryhtyä harkitsemaan D:n aseasioita.

Selvityksen mukaan tuossa vaiheessa syyttäjä oli jo päättänyt nostaa syytteen D:tä vastaan muun muassa laittomasta uhkauksesta, jossa oli muun muassa esitetty uhkaus aseiden hakemisesta ja asianomistajien "hoitelemisesta". Syytteen nostaminen on tarkoittanut sitä, että syyttäjä on tuolloin katsonut olevan todennäköisiä syitä sen tueksi, että D oli näin tehnyt.

Poliisi ei tietenkään ole ampuma-aseita koskevassa harkinnassaan sidottu syyttäjän näkemyksiin näytön riittävydestä. Katson kuitenkin, että viimeistään tuolloin olisi tullut käynnistää D:n ampuma-aselupia koskeva harkinta. Tällöin olisi tullut syyttäjänkin päätöksen valossa harkita, olisiko ollut perusteltu syy epäillä, että ampuma-asetta käytetään väärin ja olisiko ollut aihetta ottaa aseet poliisin haltuun. Tuolloin oli myös tehty toinenkin ilmoitus D:n syyllistymisestä laittomaan uhkaukseen ja tuon asian tutkinta oli kesken.

Mielestäni olisi sinänsä ollut nähtävissä perusteita aloittaa D:n ampuma-aselupia koskeva harkinta jo sen myötä, että esitutkintaa kotirauhan rikkomisesta ja laittomasta uhkauksesta (12.6.2009) toimitettiin. Sehän on tarkoittanut sitä, että poliisi on katsonut olevan olleen vähintään syytä epäillä D:tä näistä rikoksista.

Korostan, että eri asia on, mihin harkinta olisi johtanut. Lupaharkinnan aloittamiskynnys on luonnollisesti alempi kuin lupien peruutuskyynnys.

Myös Poliisihallitus on todennut lausunnossaan seuraavaa:

"[D:n nimi poistettu] käyttäytymistä ja tapahtumia kokonaisuutena arvioiden Kanta-Hämeen poliisilaitos olisi perustellusti voinut päätyä asiassa myös toisenlaiseen ratkaisuun. Lupaharkinta asiassa olisi ollut mahdollista käynnistää sen selvittämiseksi, onko [D:n nimi poistettu] pidettävä käyttäytymisensä vuoksi sopivana pitämään hallussaan ampuma-asetta. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan [D:n nimi poistettu] ampuma-ase olisi voitu ottaa väliaikaisesti poliisin haltuun sillä perusteella, että luvan peruuttaminen on pantu vireille. aselupaharkinnan vireillepanolle olisi ollut asialliset perusteet.

Selvityksen mukaan ylikonstaapeli ei kuitenkaan ole ollut tietoinen syyttäjän ratkaisusta tai ylipäätään asioiden etenemisestä ennen kuin hän on joko 19.3.2010 tai ilmeisesti pian sen jälkeen saanut kuulla käräjäoikeudessa tehdystä sovinnosta koskien 12.6.2009 tehdyksi epäiltyä laitonta uhkausta. Siitä ei ole selvitystä, milloin hän on saanut tiedon syyttäjän 3.3.2010 tekemästä ratkaisusta. Katson, että joka tapauksessa olisi ollut perusteltua, että ylikonstaapeli olisi pyrkinyt oma-aloitteisesti ottamaan selvää tietoonsa tulleiden ampuma-aselupaharkintaan vaikuttavien rikosasioiden etenemisestä.

Saadun selvityksen mukaan poliisi on saanut tiedon tapahtumista käräjäoikeudessa tehdystä sovinnosta D:ltä. Ampuma-aselupaharkinnan näkökulmasta ei ole hyväksyttävää, että tiedonsaanti jäisi asianosaisten mahdollisen aktiivisuuden varaan. Hallintolain mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot ja selvitykset. Saadun selvityksen perusteella herää kysymys, miten kauan olisi kestänyt, että poliisi olisi saanut tiedon, jos D olisikin tuomittu syytteen mukaisesti laittomasta uhkauksesta, johon olisi liittynyt uhkaus aseiden hakemisesta.

Asia antaa aihetta useisiin kriittisiin huomioihin.

Ensinnäkin tieto D:n tekemäksi epäilyistä laittomasta uhkauksesta meni kovin myöhään poliisilaitoksella ampuma-aseluvista vastaavalle poliisimiehelle.

Tämänkin jälkeen ylikonstaapeli on saadun selvityksen mukaan toiminut puutteellisen tiedon varassa. Hän ei ole esimerkiksi tiennyt, että D:tä vastaan oli nostettu syyte laittomasta uhkauksesta. Ylikonstaapelin olisi käsitykseni mukaan tullut aktiivisemmin itse selvittää tietoonsa tulleiden ja selvästi ampuma-aselupaharkintaan vaikuttavien rikosasioiden vaihetta.

On kuitenkin kokonaan eri asia, olisivatko aseet olleet poissa D:n käytöstä toukokuussa 2010, vaikka poliisi olisi edellä arvoitelluilta osin toiminut toisin. Saatua selvitys viittaa pikemminkin siihen, että poliisilaitos olisi voinut täysin perustellusti katsoa, että käräjäoikeudessa 18.3.2010 tehdyn sovinnon jälkeen ei olisi ollut perusteita sille ratkaisulle, ettei D voisi pitää ampuma-aseita hallussaan. Sovinnon lisäksi toinenkin rikosepäily oli jo aiemmin katsottu syyttäjän päätöksellä näyttämättömäksi. Saadun selvityksen mukaan D oli esitutkinnassa poliisin kanssa asioidessaan käyttäytynyt asiallisesti ja sovinnollisesti eikä viitteitä mistään mielenterveyshäiriöistä ollut tullut esiin.

Korostan joka tapauksessa, että ampuma-aselupa voidaan peruuttaa myös muutoin kuin lainvoimaisen rikostuomion perusteella. Myös ilman ampuma-asetta tapahtunut väkivaltainen, vaarallinen tai uhkaava käytös voi olla luvan peruutusperuste (hallituksen esitys 183/1997). Pelkästään se, että käräjäoikeudessa luovutaan syytteistä, ei sellaisenaan osoita, ettei mitään ampuma-aselupaharkintaan vaikuttavaa olisi tapahtunut. Tässäkin tapauksessa olisi ollut perusteltua selvittää tarkasti, mihin luopumiset lopulta oli perustettu. Syyttäjä voi olla pakotettu rikoslain 25 luvun 9 § huomioon ottaen luopumaan laitonta uhkausta koskevasta syytteestä, jos asianomistaja luopuu rangaistusvaatimuksestaan. Kiinnitän lisäksi vastaisen varalle huomiota korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuun, jossa syyttämättäjäätämispäätöksestä huolimatta oli katsottu olevan peruste lupien peruuttamiseen (KHO:2012:81).

Toimenpiteitä harkitessani olen vielä ottanut huomioon, että poliisilaitos on helmikuussa 2010 antanut määräyksen ampuma-aseisiin liittyvistä toimenpiteistä. Siinä on mielestäni perustellusti painotettu tiedonkulkua poliisilaitoksen sisällä. Jos tuota määräystä noudatetaan ja vielä aktiivisesti seurataan rikosasioiden etenemistä syyteharkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä, pidän tilannetta hyvänä. Poliisipäällikön mukaan tapauksen jälkeen sisäisen tiedonkulun tehostamisen lisäksi on kiinnitetty erityistä huomiota aselupaprosessien kehittämiseen ja lupaharkintamenettelyn aloittamiskynnyksen alentamiseen. Myös tämä on myönteistä.

Saamani selvityksen perusteella pidän kantelun tarkoittaman tapauksen osalta riittävänä, että saatan edellä esittämäni käsitykset poliisin toiminnasta vastaisen varalle Kanta-Hämeen poliisilaitoksen ja asiassa selvityksiä antaneiden poliisimiesten tietoon.

Tapaus herättää kuitenkin myös eräitä yleisempiä kysymyksiä. Riittävää ei nimittäin ole se, että ampuma-aselupien arvioinnissa tarpeellinen tieto kulkee poliisilaitoksen sisällä. Tärkeää on myös tiedonkulku koko poliisiorganisaatiossa ja myös rikosasioiden käsittelyketjussa, jotta poliisi saa riittävästi palautetietoa rikosasioiden etenemisestä ja niissä tehdyistä ratkaisuista. Näissä suh-

teissa on tällä hetkellä parantamisen varaa. Yksittäisten asioiden manuaalinen seuranta on haa-
voittuva järjestelmä.

Sinänsä poliisin osalta sen tietojärjestelmien kokonaisuudistuksen eli ns. VITJA-hankkeen on tarkoitus parantaa tiedonkulkua poliisin sisällä, mikä palvelisi myös ampuma-aselupa-asioita. Olen seurannut tätä erittäin tärkeää hanketta alusta asti. Tuossa yhteydessä olen saanut huolestuttavia tietoja siitä, että rikosprosessiketjun jatkon eli syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan vuonna 2010 käynnistynyt kehittämishanke (AIPA) ei etene samaa tahtia VITJA-hankkeen kanssa. Kuitenkin olisi erittäin tärkeää, että poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten tietojärjestelmät ”keskustelisivat” sujuvasti keskenään. Sekä VITJA- että AIPA-hankkeen toteuttamiseen tulisikin varata riittävästi resursseja. Tulen seuraamaan molempia hankkeita jatkossakin.

Pahoittelen kantelun ratkaisun viipymistä, mikä johtuu kansliassa käsiteltävänä olevien asioiden määrästä. - - -